Asiantuntijalausunto
HE 72/2026, VNS 2/2026
Tarja Cronberg
20.5.2025

Vaikutus Ydinsulkusopimukseen

Hallituksen esityksessä todetaan, että “ehdotetuilla lainsäädännön muutoksilla ei olisi vaikutusta näistä kansainvälisistä velvoitteista johtuviin Suomea sitoviin ydinräjähteitä koskeviin kieltoihin ja rajoiteisiin”.

Rajoitun tässä suhteessa tarkastelemaan esitysten vaikutuksia ydinsulkusopimukseen, jonka Suomi allekirjoitti ensimmäisten joukossa v. 1970 ja jota Suomi on aktiivisesti tukenut hyväksymällä tarkistuskokouksen loppuraportit viimeksi v. 2000 ja 2010. Sopimuksen katsotaan olevan myös ydinasejärjestelmän kulmakivi.

Muutosesitys (HE 72) on ristiriidassa sopimuksen johdanto osan yleisen tavoitteen (ydinaseiden leviäminen) sekä artikla VI kanssa (ydinaseeriisunta). Ydinenergialain muutos esitys määrittelisi poikkeusperusteet, jotka oikeuttaisivat ydinräjähteen tuomisen Suomeen taikka sen kuljettamisen, toimittamisen tai hallussapidon Suomessa. Poikkeus perustuisi ”joko Suomen sotilaalliseen puolustamiseen, jota toteutetaan osana Pohjois-Atlantin liiton yhteistä

puolustusta tai puolustusyhteistyötä, Pohjois-Atlantin liiton yhteiseen puolustukseen taikka puolustusyhteistyöhön.” Esitys avaa siten mahdollisuuden ydinaseiden käyttöön Suomen puolustuksessa ja/tai puolustusyhteistyössä.

Muutosesitys on myös ristiriidassa Suomen hyväksymien, tarkistuskokouksen loppuraporteissa vuosina 2000 ja 2010 määäiteltyjen aseistariisunta tavoitteiden kanssa. Näissä todetaan mm, että ydinaseiden roolia tulee vähentää allekirjoittajamaiden turvallisuusstrategioissa. Ydinenergialain muutosesitys laajentaa selkeästi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keinovalikoimaa mahdollistaen myös ydinaseiden roolin.

Ydinasevaltiot modernisoivat aseistustaan ja lisäävät ydinaseiden määrää ja merkitystä. Tällöin on houkuttelevaa, että myös pienet ydinaseettomat maat liittyvät tähän joukkoon. Näin ei kuitenkaan tulisi olla, mikäli ydinsulkusopimuksen tulevaisuus halutaan turvata.

Tänään (20.5.) emme vielä tiedä hyväksytäänkö parhaillaan käynnissä olevalle tarkistuskokoukselle yhteinen loppuraportti vai ei. Mikäli ei, on sopimuksen tulevaisuus vaakalaudalla. Kyseessä olisi jo kolmas tarkistuskokous, joka päättyisi ilman raporttia.

Sopimukseen kohdistuu tänään myös muita haasteita. Ydinasediplomatia on korvautumassa sotilaallisilla toimilla, joilla ydinaseita omaavat valtiot pyrkivät estämään ydinaseiden leviämisen pommittamalla valtioita, joilla ei IAEA:n mukaan ole ydinaseita. Tämä ei

sinänsä ole uutta. Se, mikä on uutta ja haastavaa, on se, että mukana on yksi ydinsulkusopimuksen valtuuttama ydinasevaltio.

Ydinsulkusopimuksen nykyisessä tilanteessa on tärkeää, että pienet ja keskisuuret ydinaseettomat valtiot puolustavat ydinaseettomuutta ja samalla ydinsulkusopimusta eivätkä avaa uusia ovia ydinaseille.

Venäjän uhka

Niin VNS:n ajankohtaisselontekoa kuin ydinenergialain muutos esitystä tulee myös tarkastella myös sen suhteen miten muutosesitykset vaikuttavat ydiniskun uhkaan Suomessa.

Venäjän doktriini kielsi ensi-iskun ydinasein aina vuoteen 1993. Vuonna 1995, ydinsulkusopimuksen jatko neuvottelujen aikaan käytiin myös keskustelu siitä, saako ydinasevaltio tehdä ensi-iskun ydinaseettomaan valtioon. Viisi ydinasevaltiota hyväksyivät kaikki periaatteen, että isku ydinaseettomaan valtioon ei ole mahdollinen, paitsi silloin kuin maa on liitoksissa ydinasevaltioon. Liittyessään Natoon Suomi menetti turvatakuun siitä, että ei joudu ydiniskun kohteeksi.

Ukraina sodan aikana Venäjä on uhkaillut ydinasein, viimeksi Putinin asiantuntijana toiminut professori Sergei Karaganov on kehottanut maataan hyökkäämään johonkin Nato-maahan. Taustalla on Venäjän analyysi siitä, että maan ydinaseiden käyttökynnys on liian korkea ja että sitä tulisi alentaa. Maa on jo pyrkinyt

tähän mm. de-ratifioimalla CTBT:n. Venäjä on myös siirtymässä pelotteen uskottavuudesta uhkailun uskottavuuteen, koska uhkailun ei ole tähän mennessä katsottu toimineen.

Yhdysvaltojen nykyhallinnon Nato-suhteen ja Naton tämänhetkisen epävakauden huomioiden on mahdollista, että Venäjä tekee koeiskun johonkin Nato-maahan testatakseen Naton toimintakykyä ja samalla osoittaen oman käyttökynnyksensä alentuneen.

Avaamalla poikkeussäännön sille, että Suomen puolustuksessa ja puolustusyhteistyössä on mahdollista hyödyntää ydinaseita Suomen maaperällä, hallituksen esitys kasvattaa sitä riskiä, että Suomi joutuisi koeiskun kohdemaaksi.

Ajankohdan valinta

Naton tulevaisuus on avoin. Presidentti Niinistö on johtanut raportin valmistelua, jossa määritellään Naton eri tulevaisuusvaihtoehtoja. Näistä ensimmäinen on eurooppalainen Nato, jossa Euroopan rooli korostuisi yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa. Toinen on Euroopan turvallisuusneuvosto, mikäli Yhdysvallat estäisi yhteistyön Nato rakenteiden sisällä. Tällöin vältyttäisiin yksimielisyys vaatimukselta. Kolmas on Eurooppa-johtoinen puolustusyhteistyö, joka korostaisi EU:n oman puolustuslausekkeen merkitystä.

Eri vaihtoehdot johtavat hyvin eri puolustusratkaisuihin ennen kaikkea ydinasepolitiikan suhteen. Jo se, että tulevaisuuden vaihtoehdoista käydään ajankohtaista

keskustelua, osoittaa sen, että ei ole syytä juuri nyt, epävarmuuden ollessa suurimmillaan, tehdä ratkaisevia poliittisia päätöksiä Suomen pitkän linjan ydinasepolitiikasta.

Lopuksi

Valtionneuvoston ajankohtaisselonteko korostaa sääntöpohjaisen järjestyksen merkitystä, yhteistyötä ja kumppanuuksia sekä Suomen vahvuuksia nykyisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Se ei kuitenkaa esitä kysymystä ”Miten voisimme toimia, pelotteen lisäämisen rinnalla, sodan ennalta ehkäisemiseksi ja jännitteiden vähentämiseksi?”

Kylmä sota ei johtanut ydinsotaan, ei vain ydinpelotteen jatkuvan kasvattamisen ansiosta, vaan myös siksi, että asiantuntijat molemmin puolin olivat jatkuvassa yhteydessä keskenään ja tunsivat hyvin toistensa ajattelun. USA ja Neuvostoliitto neuvottelivat yhdessä ydinsulkusopimuksen 60-luvulla. Aseistariisunta neuvottelijat olivat jatkuvasti yhteydessä toisiinsa sopimusneuvotteluissa ja poliittiset päättäjät kävivät suoraa kirjeenvaihtoa keskenään.